

Ondernemerschap in België: een vergelijkende, internationale studie

Ondernemerschap is een van de drijfveren van economische groei en heeft als studiedomein de laatste jaren internationaal heel wat aan aandacht gewonnen. Voor de vierde keer op rij heeft de Global Entrepreneurship Monitor (GEM) wereldwijd – onder supervisie van Babson College (US) en London Business School (UK) – de graad van ondernemerschap in kaart gebracht. In België werd de studie uitgevoerd door de Vlerick Leuven Gent Management School. De doelstelling van dit artikel is om de Belgische resultaten te vergelijken met de resultaten voor andere EU-landen.¹

Hoe ondernemend is België?

De voornaamste doelstelling van de GEM-studie is het bepalen van de ondernemerschapsgraad in verschillende landen en dit op een gestandaardiseerde wijze. Daartoe wordt voor elk land de 'Total Entrepreneurial Activity'-index berekend. Deze TEA-index is een combinatie van twee types ondernemers:

1. Startende ondernemers: personen die momenteel betrokken zijn in de opstartactiviteit van een nieuwe organisatie. Hierbij mogen geen lonen of salarissen zijn uitbetaald gedurende meer dan 3 maanden.
2. Eigenaar-managers van nieuwe bedrijven: personen die een bedrijf dat tussen 3 en 42 maanden oud is, bezitten en runnen.

De TEA-index wordt berekend als het aandeel van de beroepsbevolking dat tot een van de twee hierboven vermelde categorieën behoort.² In tabel 1 worden de resultaten van België vergeleken met de scores van de andere EU-landen. In tabel 2 worden de Belgische resultaten voor 2003 vergeleken met

de resultaten van de voorgaande jaren, alsook met de resultaten van verschillende GEM-landengroepen. Tabel 2 geeft eveneens een overzicht van andere TEA-indicatoren, waarvan sommige later besproken zullen worden.

In 2003 bedraagt de TEA-waarde 3,9% voor België. Concreet betekent dit dat ongeveer 4 op 100 individuen (van de beroepsbevolking) een bedrijf hebben opgestart gedurende de laatste 3,5 jaar. Wanneer we de TEA-waarde van België vergelijken met de waarde van 2002 (3,9% versus 3,0%) stellen we vast dat meer personen een ondernemersactivi-

Tabel 1.
TEA-index (EU-12; 2003).

	TEA 2003 (%)
Ierland	8,1
Griekenland	6,8
Spanje	6,8
Ver. Koninkrijk	6,4
Denemarken	5,2
Duitsland	5,2
Zweden	4,1
België	3,9
Nederland	3,6
Italië	3,2
Finland	3,1
Frankrijk	1,6

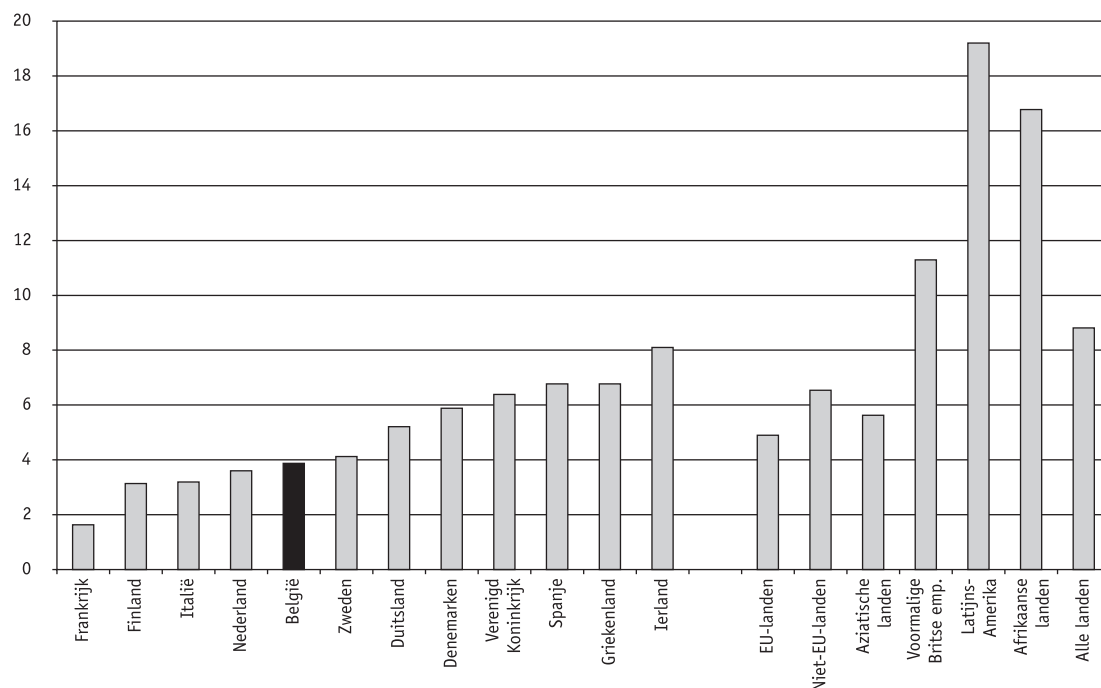
Bron: GEM.

teit hebben aangevat. België komt op de achtste plaats onder de 12 EU-landen die deelnamen aan de GEM-studie in 2003 en 25ste onder alle 31 GEM-land-

den. België scoort lager dan het gemiddelde voor alle landen (8,8%) en tevens lager dan het gemiddelde voor de deelnemende EU-landen (4,9%).

Figuur 1.

TEA-waarden (EU landen en landengroepen; 2003).

Tabel 2.

TEA-indicatoren (België, EU en andere landengroepen; 2000-2003).

TEA-waarden (%)	België				EU-landen	Niet-EU (Eur.)	Azië	Angelsaksische landen	Latijns-Amerika	Afrika	Alle landen
	2003	2002	2001	2000							
TEA	3,9	3,0	4,6	4,5	4,9	6,5	5,6	11,3	19,2	16,8	8,8
TEA opportuniteit	3,3	2,0	3,6	nb	4,3	5,4	3,4	9,3	11,3	10	6,3
TEA noodzaak	0,3	0,3	0,8	nb	0,8	0,8	2,2	1,5	7,6	7,3	2,4
TEA innovatie	1,6	nb	nb	nb	2,0	2,8	1,5	4,5	7,2	5,5	3,3
TEA jobcreatie	0,3	nb	nb	nb	0,5	0,8	0,9	1,5	1,7	0,7	0,9
TEA international.	1,5	nb	nb	nb	1,6	2,3	2,1	3,8	3,6	5,9	2,6

Bron: GEM.

Ondernemerschap en kennis

Er werden drie belangrijke kenniscomponenten van het ondernemerschapproces in kaart gebracht: 1) de mate waarin iemand *opportunities* in de omgeving percipieert, 2) de mate waarin iemand over de intrinsieke mogelijkheden beschikt om in te gaan op deze opportuniteiten (*menselijk kapitaal*) en 3) de mate waarin iemand externe contacten heeft die de perceptie en exploitatie van deze opportuniteiten kunnen faciliteren (*sociaal kapitaal*).

Opportunities in de omgeving

Opportunities vormen een centraal element in het ondernemingsproces. Slechts 17,6% van de Belgische respondenten blijkt goede opportuniteiten voor start-ups te percipiëren (EU-gemiddelde = 30%). België behaalt hiermee de derde laatste plaats binnen de EU. Enkel Frankrijk en Duitsland scoren slechter.

Menselijk kapitaal

Ten tweede peilden we ook naar de hoeveelheid 'menselijk kapitaal': de kennis, vaardigheden en ervaringen vereist voor het opstarten van een nieuw bedrijf. Ook hier komt België op de derde laatste plaats binnen de EU: 17,6% van de Belgische respondenten vindt van zichzelf dat men over deze eigenschappen beschikt (EU-gemiddelde = 29,9%).

Sociaal kapitaal

Tenslotte peilden we naar het 'sociaal kapitaal': netwerken/relaties met andere ondernemers. We vroegen aan de respondenten of zij iemand kenden die de voorbije twee jaar een eigen bedrijf had opgestart. Bijna een derde (31,1%) van de respondenten beantwoordde deze vraag affirmatief (EU-gemiddelde = 35,6%).

Ondernemers met groot potentieel

Bedrijven met een groot potentieel hebben een ontegensprekelijke impact op de economische ont-

wikkeling van een land. Deze bedrijven worden gekenmerkt aan de hand van drie dimensies: (1) innovatie, (2) creatie van nieuwe jobs en (3) internationale gerichtheid.

Ondernemerschap en innovatie

Belgische ondernemers zijn niet gericht op het toevoegen van nieuwe kennis aan de economie. Meer dan de helft van de Belgische ondernemers (59%) start een bedrijf op dat 'niet innovatief' is. De TEA-innovatie-index (tabel 2), leert ons dat België (1,6%) op de achtste plaats komt binnen de EU (2,0%).

Ondernemerschap en jobcreatie

Ruim een derde (36%) van de Belgische starters geeft aan tot op vandaag geen jobs gecreëerd te hebben. Iets meer dan de helft (52%) heeft een tot vijf arbeidsplaatsen gecreëerd. Slechts 5% van de starters heeft meer dan 20 jobs gecreëerd. Bovendien plant meer dan 60% van de ondernemers vijf of minder jobs te creëren binnen de eerstkomende vijf jaar. Slechts 9% van de Belgische ondernemers plant meer dan 20 bijkomende arbeidsplaatsen. De TEA-jobcreatie-index (tabel 2) geeft aan dat België ook hier relatief zwak scoort ten opzichte van de andere EU-landen. Slechts 0,3% van de beroepsbevolking stelt zichzelf tot doel binnen vijf jaar een organisatie te bezitten of te managen waarbij meer dan 20 jobs gecreëerd zullen worden (EU-gemiddelde = 0,5%).

Ondernemerschap en internationale oriëntatie

Wij berekenden ook een TEA-internationalisatie-index. Deze index geeft weer welk aandeel van de beroepsbevolking een bedrijf met meer dan 10% buitenlandse klanten heeft opgericht. De score van België bedraagt 1,5%; minder dan 2% van de beroepsbevolking is betrokken bij 'international start-ups'. België komt op de 8ste plaats binnen de EU. Dit resultaat is eerder ontgoochelend gezien de beperkte grootte van de Belgische lokale markt. Grote landen zoals Groot-Brittannië en Duitsland scoren bijvoorbeeld hoger voor de 'TEA-internationalisatie'-index.

Wie zijn de Belgische ondernemers?

De gemiddelde Belgische ondernemer is een man die jonger is dan 44 jaar, met een secundaire of beroepsopleiding en een gemiddeld tot hoog gezinsinkomen.

Geslacht

Consistent met de voorgaande jaren, blijkt dat meer mannen dan vrouwen een onderneming hebben opgestart. Drie kwart van alle startende ondernemers zijn mannen. Zowel de mannelijke als de vrouwelijke TEA-index is gestegen in 2003 (deze index bedraagt 5,7% voor mannen en 2% voor vrouwen). Over het algemeen starten meer vrouwen dan mannen een bedrijf op vanuit noodzaak; 3,8 keer meer mannen dan vrouwen daarentegen starten een bedrijf op vanuit een opportuniteit. Meer dan 80% van alle bedrijven die opgericht worden met de ambitie om jobs te creëren, wordt opgestart door mannen.

De Belgische experts binnen de GEM-studie gaven nochtans aan dat de vaardigheden en motivaties van Belgische vrouwen om een bedrijf op te starten vrij hoog zijn (3,9 op 5; EU-gemiddelde = 3,7). Bovendien zijn er heel wat sociale diensten beschikbaar voor vrouwen die werk willen combineren met gezinsleven (3,6; EU-gemiddelde = 2,8) en heerst er binnen België een relatief positieve attitude ten aanzien van het opstarten van een bedrijf door vrouwen. Volgens de experts worden vrouwen echter niet zo sterk aangemoedigd als mannen om een zelfstandige activiteit uit te bouwen, terwijl zij eigenlijk wel over de vaardigheden beschikken.

Leeftijd

Meer dan een vierde (28%) van de Belgische startende ondernemers is tussen 25 en 34 jaar. Twee derden van alle ondernemers zijn tussen 18 en 44 jaar. Men is dus minder ondernemend boven 45 jaar. Er zijn evenveel startende ondernemers terug te vinden bij de 55-64-jarigen als bij de 45-54-jarigen. Het opstarten van een organisatie vanuit noodzaak komt weinig voor bij jonge ondernemers. Het ondernemen vanuit een opportuniteit is

gelijkwaardig gespreid over alle leeftijdsgroepen heen, met een lichte piek bij de 25-34-jarigen. Bedrijven met een hoog potentieel worden bijna exclusief opgericht door jongere volwassenen: 83% van deze organisaties wordt opgezet door volwassenen jonger dan 45.

Onderwijsniveau

Hogeropgeleiden zijn vaker betrokken bij de oprichting van een organisatie. Zij ondernemen zelden uit noodzaak. Er is weinig startersactiviteit vast te stellen bij hen die de middelbare school niet afgewerkt hebben. De meeste startende ondernemers hebben een secundaire, technische of beroepsopleiding genoten, terwijl universitair minder geneigd zijn een eigen bedrijf op te richten.

De GEM-experts benadrukten inderdaad dat universiteiten niet genoeg aandacht besteden aan ondernemerschap (2,4 op 5; EU-gemiddelde = 2,5), terwijl dit minder het geval is in het beroepsonderwijs of technische scholen (2,8). Hogeropgeleiden moeten meer gestimuleerd worden om een eigen bedrijf te starten omdat net zij over de vaardigheden beschikken om een bedrijf met sterk groeipotentieel te creëren.

Inkomen

De helft van de Belgische startende ondernemers maakt deel uit van de hoogste inkomensklasse (vóór de opstart). Ongeveer een derde van de starters bevindt zich in het middelste inkomensniveau.

Ondernemerschap blijvend stimuleren

Ondernemerschap is een belangrijke drijfveer voor economische groei. Het is daarom belangrijk het juiste klimaat te scheppen om ondernemerschap te stimuleren. De Belgische cijfers zijn minder pessimistisch dan anno 2002. Het aantal starters is gestegen ten opzichte van 2002. Hieruit kunnen wij voorzichtig concluderen dat er een einde gekomen is aan de negatieve trend die de periode 2000-2002 kenmerkte. Het is echter te vroeg om nu victorie te kraaien.

Ondernemerschap heeft een plaats gevonden op de politieke agenda. Niet enkel in België, maar in heel Europa worden strategieën uitgedacht en geïmplementeerd die ondernemerschap kunnen voeden en blijvend kunnen ondersteunen. De uitdaging bestaat erin concrete resultaten te boeken. De overheid kan invloed uitoefenen op ondernemerschap op een *directe* wijze door bijvoorbeeld de administratieve rompslomp te vereenvoudigen of door het statuut van de zelfstandige te verbeteren, maar ook op *indirecte* wijze door bijvoorbeeld het aantal en type van beschikbare opportuniteiten op te drijven.

Een consistente politiek met betrekking tot ondernemerschap moet gericht zijn op zowel het micro- (individueel), meso- (bedrijven en industrieën) als macroniveau (regio's en landen). Bovendien moet aandacht besteed worden aan een aantal belangrijke omgevingsvoorwaarden, zoals de beschikbaar-

heid van risicokapitaal, de transfer van R&D en de aanwezigheid van een aangepast onderwijssysteem.

Dirk De Clercq

David Zegers

Vlerick Leuven Gent Management School & Universiteit Gent

Noten

1. Het globale rapport ('Global Executive GEM 2003 Report') is terug te vinden op www.gemconsortium.org.
2. De TEA-index is geen weergave van de ondernemerschapsactiviteiten uitgevoerd door grote organisaties (bv. de oprichting van een nieuwe divisie, de ontwikkeling van nieuwe producten, enzovoort).